

Donačka gora

Haloška kraljica

Besedilo: Aleš Potisk
Fotografiji: Igor Mahar

Haloze so že njega dni pomenile sinonim za revščino, bedo in vsakovrstno materialno ubornost, kar ni bilo iz trte izvito. Skromne bajtice in viničarije in veliko več otrok, kot bi jih takrat (pa menda še bolj danes) mogli spodobno preživeti. Pa so vendar Haložani sloveli kot dobri in prisrčni ljudje. Preprostost je vedno prisrčna, nekaj malega pa jim je pri tem pomagala tudi zlahтна kapljica, ki je je tod že pregovorno v izobilju iztisnila svojevrstna pokrajina. Ena redkih stvari, na katero so lahko računali. In pa na kostanje. Včasih so bili zelo cenjeni – iz njih so pekli kruh. V zlati dobi kostanjev so jih v velikih količinah vozili v večja mesta in jih tam menjali za žito v volumenskem razmerju 1:1 – merica kostanjev za merico žita. Na tak način so brez težav prišli do zrnja, ki ga drugače nikakor ne bi mogli sami pridelati.

Muzej na prostem ob poti iz Rogatca na Donačko goro

Haloze – zaklad Slovenije

Danes Haloze niso več revno gnezdo, vrženo za božji hrbet, ampak so v pravem pomenu besede dragocen zaklad prelepe Slovenije. Nikjer drugod kot tod in pa po sedanjih Slovenskih goricah ne odmeva tako lepo pesem obiralcev grozdja skupaj s potrkavanjem klopotcev. Ko prične jesen svoje barvne orgije po gričih in vinogradih, po vrhovih in dolinah, nagajivo žgečka popotnika nekje okoli popka in ga stiska v grlu, da potem sploh ni več čudno, kako da vsi povprek vriskajo in pojejo in se enostavno veselijo tistih majhnih reči, na katere smo v urbanih mestnih okoljih že kdaj pozabili. Le kaj se more primerjati z neznansko sprostitveno močjo milo jesensko razpoložene narave? Kdor takrat poseda doma, ta si je pač sam kriv.

Lahko, da se zdi nenavadno, ampak ne vabi le jesen k obisku – kadar koli je morebiti najprimerneje podati se v tisto pogorje. Če bi se z vrha pogosteje obiskovanega Boča, recimo, po grebenu ozrlj proti Hrvaški, bi takoj opazili še njegovo lepo soprogo – Donačko goro.

Donačka ali Rogaška gora?

V zadregi smo pa že kar na začetku, ko je potrebno povedati kaj o njej. Njeno izvirno ime namreč ni Donačka, ampak Rogaška gora. Zakaj? Poskusimo pojasniti takole. Najlažje in najpogosteje jo vidimo s cestnih povezav med Mariborom in Slovensko Bistrico in pa dol s Pohorja. Skupaj z Bočem zelo spoznavno silita v nebo – Boč lepo zaobljen in z obveznim stolpom na vrhu, Donačka gora pa čokata in z odrezanim, mizasto ravnim vrhom – kot bi Martin Krpan zamahnil s svojo mesarico in ji od-

drobil glavo. Takoj pa, ko jo imamo priložnost videti navzgor iz Rogaške Slatine, se pokaže kot drzen, vitek in prišiljen rog, v osnovi zelo podoben piramidi Matterhorna. Poimenovali so jo seveda ljudje, ki so živeli v njenem vznožju – ti so jo pač videli takšno in zato je postala Rogaška gora. Po njej sta potem dobila ime tudi Rogaška Slatina in pa Rogatec. Donačka gora je postala Donačka šele kasneje. Kako je prišlo do tega, bomo danes izvedeli na poseben, izviren način. V Slivnici pri Mariboru (takratni Schleinitz bei Marburg) je svoje dni živel gospod Karel Pestevšek, nadučitelj. Kot se za lokalnega intelektualca tudi spodobi, je predbro poznal vrednost starih ljudskih pripovedk in je leta 1881 lastnoročno napisal majhen zvezčič – »Marjetice – Poučne povesti, pripovedke itd. o šolskej mladini«. V njej je zbranih 32 pripovedk, knjižica nikoli ni bila natisnjena in torej obstaja le en izvod, nam je lahko v posebno čast, da nam je njen imetnik dovolil, da v nekdanjem sočnem jeziku ob tej priložnosti objavimo zgodbo o tem, ka-

ko je Donačka gora postala Donačka. Takole pravi – v jeziku s konca 19. stoletja, brez popravkov!

Donačka gora za botanike

Donačka gora je nekaj prav posebnega tudi z botaničnega stališča. Njena specifična geografska lega in dokaj visoka nadmorska višina sta ustvarili posebne pogoje, ki omogočajo uspevanje mnogih redkih in celo endemičnih rastlinskih vrst. Na južni strani najdemo vegetacijo, ki ljubi toploto – mali jesen, gabrovec, pa tudi hopejev klinček in hrvaško peruniko. Največja posebnost, na katero je Donačka gora lahko še posebej ponosna, pa je endemit, ki raste le na južnih pobočjih Donačke gore in sosednjega Resenika. To je juvanov netresk (*Semprevivum juvanii*), ki ga je g. Strgar našel in kot novo vrsto opisal šele leta 1971.

Različnih netreskov poznamo zelo veliko. Zanimivo pa je, zakaj jim pravimo »netresk«. Včasih so namreč ljudje netreske vsajali v slamnate stre-

Gornja vas pod Donačko goro

he, saj so verjeli, da jih bodo obvarovali pred strelo, da v njihovo streho torej ne bo treskalo. Od tod ime – netresk. Nasprotno pa na severni strani Donačke gore najdemo značilne alpske predstavnike – lepi jeglič ali avrikelj, planinski srobot, vedno zeleno gladnico ipd.

Sedeč tako pred Rudijevim domom, ki je, če je dan pravi in nekoliko samotnen, prav idilična, ro-

mantična podlaga za v starodavni mir ovito premlevanje tega ali onega, si hočeš nočeš moramo priznati, da smo si, morda čisto nehote, privoščili kraljevski dan, s katerim se bomo mirne duše lahko tudi pohvalili pred planinskimi prijatelji, ki vztrajno drsajo v prah zmlate, množične, že davno ne več planinske poti. In če smo povsem odkriti, čisto majčkeno tudi zato rinemo gor, mar ne?

Zgodba o imenu Donačke gore

»Blizo meje hervaške stoji veličanska gora Donačka, 2700 čevljev ali 710 m visoka. Čudno je to, da ima ta gora na vsaki strani drugo podobo. Tako ima npr. proti zapadu podobo »obeliska«, proti izhodu podobo ostrega »zoba«, proti jugu »visoke stene«, na severni strani pa ima tri verhe kakor Triglav na Kranjskem. Pripoveduje se, da ob časih, ko so še Rimljani v teh krajih gospodarili, je stal na verhu te gore poganski tempelj, posvečen solčnemu bogu. Kristjani so ga pozneje poderli. Neki slavoželjen bogatin, ki je celo svoje bogastvo po krivičnih poteh pridobil, je sklenil na svoje stroške cerkev pozidati. Poseben vzrok tega početja je bilo pa govorenje ljudi, ki so rekli, da v celi deželi ni tako bogatega človeka, ki bi na ti višini cerkev sezidati mogel. Mislil si je: »D'harjev imam ko vrag toče, nič ne de, ako malo svoje polne kište spraznem, bodem vendar s tem ljudem jezike zavezal.« Kar je mislil, je tudi storil. Ker je imel dosti denarjev, je tudi delavcov dobil in čez malo časa je zala cerkvica na verhu gore stala, ktera je sv. Donatu posvečena bila. Od ondot je ime gore, ktera se še dandanašnji imenuje »Donačka gora«.

Čez nekoliko let je tisti častilakomni bogatinec umrl, ki je cervico sv. Donata sezidal. Bil je krasen poleten večer, ko so ga pokopali. Solnce je na cerkvico sv. Donata in nje okolico svoje prijetne žarke sijalo. Pod gostim bezgom je slavček svojo večerno pesem prepeval in z visokih lin cerkvice na bregu se je prijetno zvonjenje daleč okrog razlegalo. Pa komaj je solnce zašlo, se je začelo nebo oblačiti. Proti polnoči je hudo vreme tako ravsajeti začelo, da so prebivalci bližnje okolice mislili, da se bo gora razrušila. Bliskalo se je in grmelo, da je bilo strah in groza. Kar nenkrat se zabliška – tresk! Strela vdari in cela cerkvica stoji v plamenu! Prestrašeni prebivalci okolice to videti, so hiteli na pomoč, pa vse je bilo zastoj. Ravno ko so na verh gore dospeli, se je stolp s strašnim ropotanjem zrušil, da ni kamen na kamnu ostal. Zvonovi so se brez vse škode preko pečin valili, in so se na srednji višini gore ravno tam, kjer sedaj cerkev sv. Donata stoji, na njivi nekega pobožnega kmetiča ustanovili. Nato je gromenje prenehalo in dež se je vliil, da je bilo kakor, da bi iz čebra lival. Beli potoki so se napravili in so gromovito v bližnjo Sotlo šumeli, ktera ni mogla toliko vode v svojo tesno strugo vzeti, ampak se je razlila, je vse bližnje travnike in njive potopila, ter ljudem neizmerno veliko škode naredila. Drugi dan je zopet prijazno solnce posijalo in cela narava bila je po hudi nevihti kakor prerोजना. Vse se je lepega jutra veselilo. Pastirčki so zopet svoje čede na pašo gnali, kakor po navadi in so si s petjem kratek čas delali, prijazne tičice so po visokih bukvah skakljale in so s petjem Stvarnika za obrambo in lepo jutro hvalile: samo zvonovi sv. Donata niso več svojega petja s petjem pastirjev in tičic zedinjevali, ampak so žalostno na tuji zemlji ležali. Iz bližnjih in daljnjih krajev so pobožni kristjani te zvonove gledat hodili in vsak je rekel, da si je Bog ta kraj za svojo hišo izbral. Malo časa potem so zvonovi novo stanovanje dobili, kajti so ljudje z druženi močmi na ravno ti njivi drugo cerkev sv. Donata sezidali, ki še sedaj stoji, od cerkvice na gori pa se ne nahaja nič drugega, kakor kupček kamenja in praha!«

Kako na Donačko goro?

Tako – sedaj ko veste, kako je Donačka gora dobila ime, ji gremo pa trkat na vrata! Najprimernejši sta menda dve poti nanjo. Prva je veliko krajša. Najprej moramo do Rogatca in nato navzgor do ravno tiste cerkvice sv. Donata, ki jo pripovedka toliko omenja. Cesta vodi sicer še naprej – do Rudijevega doma (590 m), planinske postojanke pod vrhom Donačke gore, pravzaprav do sedla med Ženčajem in Donačko goro. Od tod moramo le še strmo navkreber, skozi zavarovan bukov gozd (od leta 1956) in potem po grebenu na vrh.

Vrh je visok 882 metrov, torej se je gospod Pestevšek o njegovi višini nekoliko zmotil. Lahko pa pustimo avtomobil pri cerkvi, in se po očitni, edini možni in vabljeni, skoraj vodoravni poti sprehodimo okoli gorskih pleč in se nato srečamo z markirano potjo, ki pripelje na goro iz Žetal. Po njej se povzpemo na njen vzhodni vrh in po čudovitem, ozkem grebenu na glavni vrh, nato pa se spustimo do doma.

Omenjene poti ne zahtevajo veliko moči in planinskega znanja. Nekoliko drugače je s potjo iz Žetal. Kar ves dan bomo potrebovali, če želimo v miru uživati vse ponujene čare in opoje. Žetale so majhen

kraj, kjer je ogleda vredna župnijska cerkev sv. Mihaela z razpoznavnimi gotskimi potezami. Pot nas potem vodi nad dolino, ki jo je vrezala Sotla po sončnih, z vinorodnim trsjem bogatih pobočjih, mimo kmetij, ki brez dvoma nosijo na svojih slamnatih strehah leta muzejskih vrednosti. Zeliščarji, pozor – na teh travnikih rastejo vse vrste opojnih trav, katerih zdravilni pomen je opisoval pater Simon Ašič. Kmalu se znajdemo pod vršno strmino. Ko se prebijamo skozi kar nerazumno strm bukov gozd, nas pričaka nemajhno presenečenje – visoka, vrtoglavo navpična kamnita stena, čez katero nas pelje z jeklenicami in klini zavarovana pot. Smo mar v bližini Triglava ali pa so tudi takšne strmine povsem običajne za skrivnostne Haloze? Na robu se znajdemo na vzhodnem vrhu. Greben je zelo oster in je treba kar nekaj previdnosti, da ne pademo dol v bukovo goščavje. Zopet presenečenje – greben je apnenčast. Po njem se potem sprehodimo do glavnega vrha. Spetoma seveda zavijemo še na kak rob in se naslajamo ob čudovitih pogledih prek valovitih gozdov daleč mimo Pohorja do kamnitih glavnikov Kamniških in Savinjskih Alp. Z glavnega vrha pa se raje spustimo do Rudijevega doma in nato naokrog nazaj do Žetal.